

VYBRANÉ ASPEKTY SOUČASNÉ I PŘIPRAVOVANÉ PRÁVNÍ ÚPRAVY UZAVÍRÁNÍ SMLUV

LENKA DOUBRAVOVÁ

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Předkládaný konferenční příspěvek se zabývá vybranými aspekty současné právní úpravy uzavírání smluv a srovnává je s připravovaným občanským kodexem, který v současné době prochází legislativním procesem. Článek se snaží vyzdvihnout hlavní změny v právní úpravě, například v oblasti přijetí návrhu na uzavření smlouvy.

Key words in original language

Nový občanský zákoník; obchodní zákoník; kontraktace; uzavírání smluv.

Abstract

The conference paper deals with selected issues of the actual legislation on contracting and compares them with New Civil Code that is actually in legislation process. The article tries to underline some main changes as acceptance of the offer.

Key words

New Civil Code; Code of Obligation; Contracting.

1. ÚVOD

O návrhu nového občanského zákoníku již bylo napsáno hodně. Je nepochybné, že v oblasti závazkových vztahů dochází k zásadnímu posunu, a to odklonu od dualistické právní úpravy závazkových právních vztahů v obchodním a občanském zákoníku ke komplexní právní úpravě v textu nového občanského kodexu. Cílem předkládaného příspěvku není v žádném případě komplexně představit problematiku uzavírání smluv, ale zdůraznit pár dílčích aspektů, ve kterých dojde v dané oblasti ke změnám. Zaměřím se na zákonnou definici smlouvy, reálnou (faktickou) akceptaci a předmluvní odpovědnost.

2. DEFINICE SMLOUVY

V návrhu občanského kodexu¹ je v ustanovení §1714 odst. 1 uvedeno, že "smlouvou projevují strany vůli zříditi mezi sebou závazek a řídit se

¹ Vycházím ze znění dostupného online na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>, cit. dne 5.7.2011.

obsahem smlouvy." Novinkou kodexu je tedy definice smlouvy přímo v textu zákona. Prof. Eliáš přitom již v roce 2000² připouštěl, že se klade otázka, zda je vhodné vůbec definici smlouvy v textu právní normy činit. K této skutečnosti se jednotlivé národní úpravy stavějí různě. Proto se pro českou osnovu zvolilo řešení uvozující ustanovení poukazující na typické znaky smlouvy formulací uvedenou výše (která po celou dobu legislativního procesu nezaznamenala změn), jelikož tuto považoval autor za vhodnější než mnohomluvnou definici DCFR³.

Dle důvodové zprávy k předmětnému ustanovení "Obecné (základní) ustanovení o smlouvách vyjadřuje v odst. 1 celkovou charakteristiku smlouvy jako právního jednání alespoň dvou stran, typického právě tím, že vůle stran směřuje k zřízení obligace mezi nimi s tím, že strany obsah smlouvy zavazuje. Nezbytnost shody vůle stran pro vznik smlouvy vyjadřuje následující ustanovení."⁴

V návaznosti na text normy stojí za zmínku, že (obchodní) smlouva je dle právní teorie⁵ "právní skutečnost zakládající obchodní závazkový vztah". Jedná se o právní úkon. "Starší nauka obvykle více méně ztotožňovala pojem obchodní smlouvy a pojem obchodu", naopak novodobá nauka často "ztotožňuje pojem obchodu a obchodního závazkového vztahu". Jak podle kolektivu autorů předmětné učebnice, tak i dle návrhu občanského kodexu, není důvod opouštět první koncept, ovšem naopak není "zvláštní důvod akceptovat (ono druhé) novátorské řešení"⁶. Již z dílky ustanovení § 1714 odst. 1 přitom plyne, že ani návrh kodexu nesměšuje kategorie smlouvy a závazku, jelikož smlouva je jasně definovaná jako jedna z právní skutečností vedoucích ke vzniku závazku. Jelikož analyzovaný legislativní návrh odpovídá stávající doktríně, není důvod ho odmítnout. Jako značně nepraktické se ovšem jeví snaha zákonodárce definovat i pojmy, které jsou právní teorií přijímány a nejsou patrně významnější aplikační problémy.

Jak bylo ostatně uvedeno již výše, i zahraniční právní úpravy pohlízejí na problematiku definice smlouvy různě. Např. švýcarský Code des

² Eliáš, K.: Návrh českého občanského zákoníku: Obrat paradigmat. . [online] [cit. 1.11.2011] <http://pravnicaradce.ihned.cz/c1-40207140-navrh-ceskeho-obcanskeho-zakoniku-obrat-paradigmat-sup-1-sup>

³ Tamtéž.

⁴ Důvodová zpráva je dostupná rovněž online na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>, cit. 1.11.2011.

⁵ Bejček, J.; Eliáš, K.; Raban, P. a kol.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vyd. Praha, C.H. Beck, 2010.

⁶ Tamtéž.

obligations⁷ hned v úvodním ustanovení článku 1 odst. 1 definuje svým způsobem smlouvu, a to následovně "Le contrat est parfait lorsque les parties ont, réciproquement et d'une manière concordante, manifesté leur volonté." Poněkud zjednodušeně by se dalo říci, že švýcarský zákoník považuje předmětným ustanovením smlouvu za projev vůle stran. Tento závěr jistě není ani ve švýcarském právu nijak převratný.

Zajímavostí pro mne byl i jiný předpis, byť je svojí povahou unikátní, a to americký Uniform commercial code⁸, který definuje celou řadu právních pojmů. Podle Uniform commercial code "Contract, as distinguished from agreement, means the total legal obligation that results from the parties' agreement as determined by [the Uniform Commercial Code] as supplemented by any other applicable laws."⁹

3. REÁLNÁ AKCEPTACE

Změnou v právní úpravě závazkových vztahů je i reálná akceptace. Občanskoprávní úprava kontraktace při novele provedené zákonem č. 509/1991 Sb. se přiklonila ke vzoru tzv. Vídeňské úmluvy (Úmluvy o smlouvách o mezinárodní koupi zboží uveřejněné pod č. 160/1991 Sb.; čl. 14 až čl. 23), přičemž ze shodného pojetí vychází i současný návrh¹⁰. Ovšem některé prvky byly recipovány převážně do obchodního zákoníku. Kodex tedy např. právě v úpravě reálné (faktické) akceptace kopíruje ustanovení § 275 odst. 4 obchodního zákoníku (event. § 43c odst. 1 občanského zákoníku) do ustanovení § 1734.

Schematicky jsou obě ustanovení uvedena níže:

§ 275 odst. 4: S přihlédnutím k obsahu návrhu na uzavření smlouvy nebo v důsledku praxe, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo s přihlédnutím ke zvyklostem rozhodným podle tohoto zákona, může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem provedením určitého úkonu (např. odesláním zboží nebo zaplacením kupní ceny) bez vyzoomění navrhovatele. V tomto případě je přijetí návrhu účinné v okamžiku, kdy byl tento úkon učiněn, došlo-li k němu před uplynutím lhůty rozhodné pro přijetí návrhu.

⁷ Text dostupný na <http://www.admin.ch/ch/f/rs/2/220.fr.pdf>, cit. 2.12.2011.

⁸ Více např. <http://www.law.cornell.edu/ucc/uniform.html>

⁹ Převzato z <http://www.law.cornell.edu/ucc/1/article1.htm>

¹⁰ Eliáš, K.: Návrh českého občanského zákoníku: Obrat paradigmatický. [online] [cit. 1.11.2011] <http://pravnihradce.ihned.cz/c1-40207140-navrh-ceskeho-obcanskeho-zakoniku-obrat-paradigmat-sup-1-sup>

§ 1734: S přihlédnutím k obsahu nabídky nebo k praxi, kterou strany mezi sebou zavedly, nebo je-li to obvyklé, může osoba, které je nabídka určena, nabídku přijmout tak, že se podle ní zachová, zejména poskytne-li nebo přijme-li plnění. Přijetí nabídky je účinné v okamžiku, kdy k jednání došlo, došlo-li k němu včas.

Hlavní změny spatřuji v předmětném ustanovení dvě. První rozdíl je v dikci nového ustanovení, které počítá s faktickou akceptací i v případech "je-li to obvyklé" a druhou jsou účinky takové akceptace. Z důvodové zprávy: "Jedná-li se o případy uvedené v navrženém ustanovení, bude smlouva uzavřena okamžikem, kdy se akceptující zachoval podle nabídky, nikoli až okamžikem, kdy oferent získal o tomto jednání vědomost. Osnova přijímá toto řešení (převzaté rovněž návrhem CEC), avšak jen jako výjimečné, a připouští tento postup jen v těch případech, kdy v tom směru projeví oferent svoji vůli již v nabídce, nebo kdy přípustnost podobného řešení vyplývá ze zavedené praxe stran, případně ze zvyklostí."¹¹

4. PŘEDSMLUVNÍ ODPOVĚDNOST

V závěrečné části příspěvku se zaměřím na úpravu předmluvní odpovědnosti. Již v rámci věcného záměru v roce 2000¹² zazněl úmysl upravit předmluvní odpovědnost explicitně v textu zákona. Cílem bylo dle autora upravit následky jednání, kdy jedna ze stran uzavírajících smlouvu od uzavření smlouvy bez vážného důvodu a v rozporu s principem dobré víry ustoupí s tím, že bylo navrhováno nefingovat vznik zmařené smlouvy, ale založit poškozenému nárok na náhradu škody.

V rámci paragrafovaného znění z roku 2005¹³ byla předmluvní odpovědnosti věnována tři ustanovení, přičemž hned v úvodním (původním číslováním šlo o ustanovení § 1470) ustanovení bylo zdůrazněno, že „každý může svobodně vést jednání o smlouvě a neodpovídá za to, že ji neuzavře, ledaže jednání o smlouvě zahájí nebo v takovém jednání pokračuje, aniž má úmysl smlouvu uzavřít.“ Toto pravidlo se jen s drobnou (jazykovou) modifikací dochovalo až do verze předložené vládou Poslanecké sněmovně dne 25. 5. 2011 jako sněmovní tisk 362/0¹⁴.

¹¹ Důvodová zpráva je dostupná rovněž online na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html>, cit. 1.11.2011.

¹² Vycházím ze znění dostupného online na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>, cit. dne 5 .7.2011.

¹³ Text dostupný tamtéž.

¹⁴ Text dostupný online na <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&t=362>, cit. dne 5 .7.2011.

Největší diskuze k návrhu z roku 2005 byla ovšem k odstavci druhému téhož ustanovení, které znělo: „Dospějí-li strany při jednání o smlouvě tak daleko, že se jejich dohoda o podstatných náležitostech smlouvy jeví jako pravděpodobná, jedná nepoctivě ta strana, která přes důvodné očekávání druhé strany v uzavření smlouvy, jednání o uzavření smlouvy ukončí, aniž pro to má spravedlivý důvod.“ Zejména Hospodářská komora¹⁵ vyjádřila svůj důrazný nesouhlas s koncepcí založené na abstraktním pojmu „spravedlivý důvod“. Dle názoru komory dává možnost žalovat někoho, kdo si v nějaké, byť pokročilé, fázi jednání rozmyslí uzavření smlouvy, "obrovský prostor těm silnějším ve vztahu vynutit si uzavření smlouvy". Podle Hospodářské komory není ani tak důležité, zda by bylo případné žalobě vyhověno, ale jde o možnost "tlačit na protistranu otevřením nekonečného soudního řízení používáním různých předběžných opatření atd." Komora své stanovisko uzavírá tvrzením, že "institut smluvní odpovědnosti dává prostor k nátlaku silnější smluvní (či přesněji předsmuvní) strany a omezuje tedy smluvní volnost slabšího partnera.

Byť návrh zaznamenal v tomto ustanovení velkou změnu, koncepce založená na spravedlivém důvodu byla ponechána. Je totiž nepochybné, že daný pojem (byť je jakkoli abstraktní a neurčitý) nelze v této souvislosti konkrétnějším výrazem nahradit. Za zásadní změnu ovšem považují posun v daném pravidle ve verzi občanského zákoníku v roce 2007¹⁶, kde se již nehovoří o tom, že se „dohoda o podstatných náležitostech smlouvy jeví jako pravděpodobná“, ale nově se stanoví (v ustanovení § 1512 odst. 2), že „se uzavření smlouvy jeví jako vysoce pravděpodobné“. Toto znění je shodné s verzí předloženou Poslanecké sněmovně dne 25. 5. 2011.

Zajímavá je rovněž skutečnost, že občanský zákoník, který byl na počátku roku 2011 poslán do vnějšího připomínkového řízení, nenaznamenal již v části týkající se předsmuvní odpovědnosti žádných změn. Ani v této problematice nebyla dle dostupné vypořádací tabulky vznesena žádná zásadní připomínka. Závěrem si

¹⁵ Připomínky k materiálu Ministerstva spravedlnosti ČR (Návrh občanského zákoníku)

[http://www.hkcr.cz/Files/P%C5%99ipom%C3%ADnkov%C3%A1n%C3%AD%20z%C3%ADkon%C5%AF/](http://www.hkcr.cz/Files/P%C5%99ipom%C3%ADnkov%C3%A1n%C3%AD%20z%C3%ADkon%C5%AF/Materialy/78_P%C5%99ipom%C3%ADnky%20HK%20%C4%8CR_O)

[Materialy/78_P%C5%99ipom%C3%ADnky%20HK%20%C4%8CR_O](http://www.hkcr.cz/Files/P%C5%99ipom%C3%ADnkov%C3%A1n%C3%AD%20z%C3%ADkon%C5%AF/Materialy/78_P%C5%99ipom%C3%ADnky%20HK%20%C4%8CR_O)

[b%C4%8Dansk%C3%BD%20z%C3%A1kon%C3%ADk_final.pdf](http://www.hkcr.cz/Files/P%C5%99ipom%C3%ADnkov%C3%A1n%C3%AD%20z%C3%ADkon%C5%AF/Materialy/78_P%C5%99ipom%C3%ADnky%20HK%20%C4%8CR_O), cit. 19.4.2009.

¹⁶ Vycházím ze znění dostupného online na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/uvodni-stranka.html>, cit. dne 5.7.2011.

pouze dovolím zmínit, že ustanovení o předmluvní odpovědnosti jsou stále tři (ustanovení §§ 1718-1920), opět je v úvodu zdůrazňována autonomie vůle stran, stále je ponechán korektiv poctivosti, resp. spravedlivého důvodu a jediná výraznější změna je v ustanovení § 1720 odst. 1. Podle tohoto ustanovení se nově řeší možnosti stran vést si záznamy. Znění je následující: „Poskytnou-li si strany při jednání o smlouvě údaje a sdělení, má každá ze stran právo vést o nich záznamy, i když smlouva nebude uzavřena.“

Jak již bylo naznačeno výše, domnívám se, že i přes skokové změny, kterými si návrh občanského zákoníku prošel, zůstalo jádro předmluvní odpovědnosti shodné. Stále tedy zůstává úmyslem předkladatele upravit *expressis verbis* následky jednání, kdy jedna ze stran uzavírajících smlouvu od uzavření smlouvy bez vážného důvodu a v rozporu s principem dobré víry ustoupí a založit poškozenému nárok na náhradu škody. Některé dílčí změny se dotkly zejména okamžiku, který se považuje za zásadní pro ustoupení od uzavření smlouvy, ale podstata je nezměněna. V této souvislosti je třeba poznamenat, že zakotvení předmluvní odpovědnosti přímo do textu zákona vítám, zejména s poukazem na posílení právní jistoty (budoucích) kontrahendů.

5. ZÁVĚR

Smyslem tohoto článku bylo upozornit na některé body připravované právní úpravy a podtrhnout na nich monistické pojetí kodexu. Analyzována byla v tomto duchu reálná (či faktická) akceptace, rovněž bylo diskutováno o významu definice smlouvy přímo v textu zákona a závěrem bylo poukázáno na novou právní úpravu předmluvní odpovědnosti. Připravovaný kodex s sebou nese řadu nejasností a formulačních obtíží, ale až jeho praktická aplikace ukáže opravdové fungování norem v praxi.

Literature:

- Bejček, J.; Eliáš, K.; Raban, P. a kol.: Kurs obchodního práva. Obchodní závazky. 5. vyd. Praha, C.H. Beck, 2010.
- Eliáš, K.: Návrh českého občanského zákoníku: Obrat paradigmatický. [online] [cit. 1.11.2011] <http://pravniradce.ihned.cz/c1-40207140-navrh-ceskeho-obcanskeho-zakoniku-obrat-paradigmat-sup-1-sup>
- Doubravová, L.: Předmluvní odpovědnost ve švýcarském právu. Brno, Sborník z konference na téma Odpovědnostní princip (a nebo jeho mutace?) v obchodním právu, 2010.
- Doubravová, L.: Předmluvní odpovědnost v závazkovém právu jako posílení autonomie vůle stran? COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno : Masaryk University, 2009, ISBN 978-80-210-4821-8.

- Doubravová, L., Frýdek, M.: Předsmuvní odpovědnost a její východiska. In sborník z konference In Milníky práva v středoevropském prostoru 2011. Pozn. v tisku.
- Hrádek, J.: Předsmuvní odpovědnost, Praha: Auditorium, s.r.o., 2009, 214 stran, ISBN 978-80-903786-9-8.
- Hulmák, M.: Uzavírání smluv v civilním právu, Praha: C.H.Beck, 2008, 203 stran, ISBN 978-80-7400-062-1.
- Nejvyšší soud, 29 Odo 1166/2004, R 82/2007 civ.
- Salač, J.: Culpa in contrahendo v českém právu?, Právní rozhledy 9/2002, s. 413.
- Sedláček, J.: Obligační právo 1. - 3. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR. 2010. Reprint.
-
- Internetové zdroje:
- <http://www.vlada.cz/> - internetové stránky Vlády České republiky
- <http://www.psp.cz/> - internetové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
- <http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/navrh-zakona.html> - internetové stránky návrhu občanského zákoníku
- <http://www.hkcr.cz> - připomínky Hospodářské komory k materiálu Ministerstva spravedlnosti ČR (Návrh občanského zákoníku)
- <http://www.admin.ch/ch/f/rs/2/220.fr.pdf> (Code des obligations)
- <http://www.law.cornell.edu/ucc/1/article1.htm>

Contact – email

lenkadou@seznam.cz